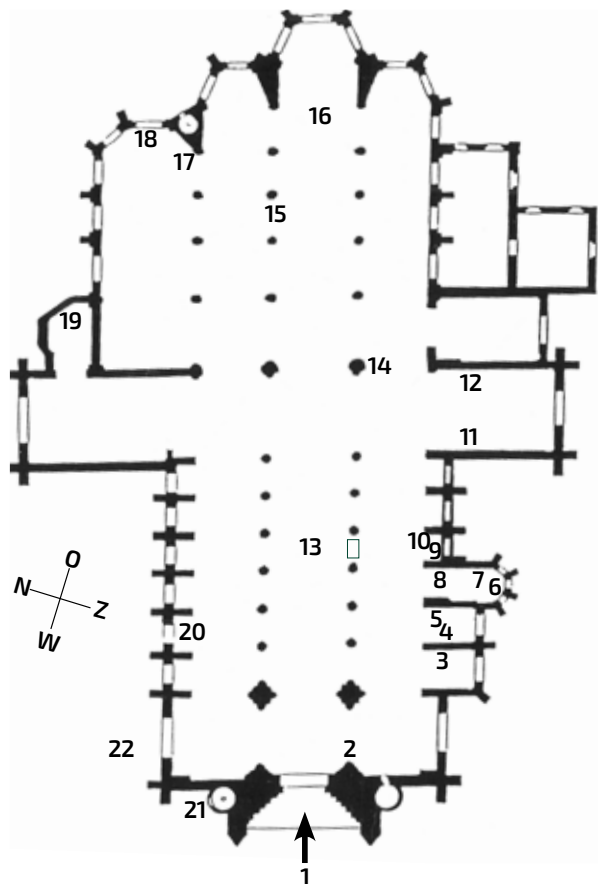

SINT MAARTENS KERK KORTRIJK

een rijk verleden

KORTRIJK

- 1 Ingang/voorgevel - zie p. 4, 5
- 2 Wijwatervat - zie p. 6
- 3 Grafsteen en bekleding altaar - zie p. 6, 7
- 4 Sint-Elooi van Maarten De Vos - zie p. 10, 11
- 5 O.L.V. van de Hazelaar - zie p. 12
- 6 Sint-Maarten en Sint-Elooi - zie p. 10
- 7 De Drie Wijzen van Gaspar de Crayer - zie p. 13
- 8 O.L.V. van de Druiventros - zie p. 12
- 9 Onthoofding Catharina van Alexandrië van Karel van Mander - zie p. 8, 9
- 10 O.L.V. ter Ringen - zie p. 12
- 11 De Heilige Vaten van Jan Van Moerkercke - zie p. 20
- 12 Sint-Maartenslegende van Jan De Coninck - zie p. 18, 19
- 13 Preekstoel en de 12 apostelen - zie p. 14, 15
- 14 Heropbouw na brand - zie p. 16, 17
- 15 Sacramentstoren - zie p. 21
- 16 Kruisafneming van Christus van Jan Ykens - zie p. 22
- 17 O.L.V. hulp der Christenen - zie p. 12
- 18 Pinkstertriptiek van Bernard De Rijckere - zie p. 24
- 19 Kelderke Gods - zie p. 23
- 20 Glasraam Annunciatie - zie p. 12
- 21 Deur naar klokkentoren - zie p. 15, 25
- 22 Monseigneur Paul Goethals - zie p. 26

Van west naar oost

Een oude kerk betreden gebeurt standaard vanuit het westen. Binnenin vind je een portaal en daarna een aantal langwerpige beuken die samen het schip vormen.

Dat wordt ondersteund door pilaren*. Zo kom je aan de dwarsbeuk, ook kruisarm of transept genoemd.

Daar bevindt zich een uitbouw naar links, het noorden en naar rechts, het zuiden. Uiteindelijk bereik je het koor waar de vensters licht opvangen uit het oosten, de kant waar de zon op komt en de richting waar volgens de overlevering de Tuin van Eden te vinden was. Het koor is het meest mystieke deel van de kerk.

Zich oriënteren betekent letterlijk: het oosten zoeken. Op oude wereldkaarten vind je het oosten of de Oriënt bovenaan.

* Een pilaarbijter is iemand die overdreven druk naar de kerk loopt, vaak negatief bedoeld: een schijnheilige.

Pieter Bruegel de Oude beeldt zo iemand af op zijn schilderij *Nederlandse Spreekwoorden*.

Sint-Maartenskerk

Kortrijk

EEN RIJK VERLEDEN

De spitse toren van de Kortrijkse Sint-Maartenskerk - 83 m hoog - duikt al van heel ver op als baken voor iedere bezoeker aan de Leiestad.

Welke verhalen heeft de kerk te bieden?

Het interieur is rijk aan beeldhouwwerk, schilderijen, pilaren, edelsmeedwerk, portretten, wapenschilden... maar wat is hun betekenis?

Wees gerust, we blijven niet bij alles stilstaan. Dat zou te veel zijn.

Dit is enkel een leidraad om één en ander te bekijken en te begrijpen.

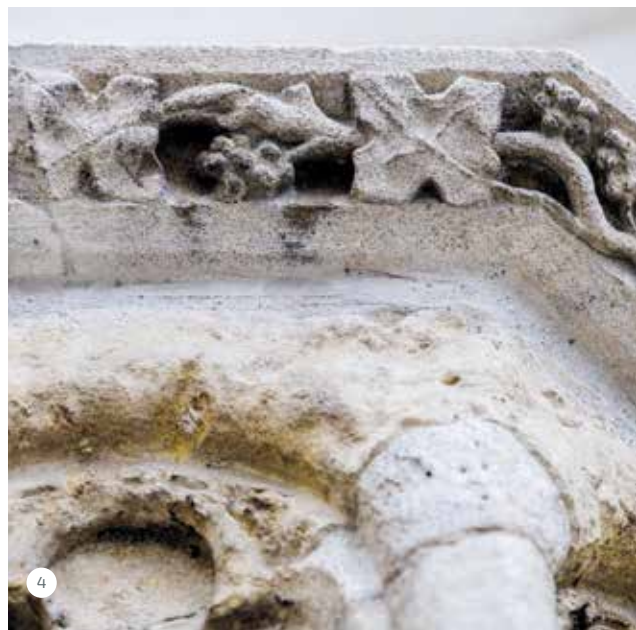

Sporen van wijn

De bezoekers aan de Sint-Maartenskerk worden welkom geheten door - wie anders? - **Sint-Maarten**.

Zijn **standbeeld**, in 1939 beeldhouwd door Jozef Lelan, staat in het midden van de dubbele toegangsdeur (1). Martinus van Tours (†397) had de waardigheid van een bisschop, dus je ziet een man met een mijter, een lange mantel en een kromstaf. Bemerkt dat hij de staf niet met zijn blote hand vasthoudt, maar met een zweetdoek of *sudarium*. Zo'n doek wimpelt ook aan de staf van abten en abdisen. Martinus van Tours staat bekend om zijn naastenliefde want volgens de legende schonk hij de helft van zijn mantel weg aan een bedelaar. Deze scène bevindt zich op het 19e-eeuwse **bas-reliëf** helemaal bovenaan het boogveld van de toegangsdeur (2). Sint-Maarten was de patroonheilige van tal van ambachtlieden zoals kuipers, wijnbouwers, boeren, herders, kooplui, wevers en kleermakers. Kortom: hij had een hart voor de gewone man.

In vijf gebogen stroken rondom de toegangsdeuren zijn **62 steuntjes en baldakijnen** voor heiligenbeelden te zien. Aan beide kanten van het Sint-Martinusbeeld is nog plaats voor extra beelden (3). Deze sokkels zijn versierd met engelenparen, met vleugels. Ook dit is mooi: een kleine 15e-eeuwse horizontale fries met druiventrosjes en -bladeren versiert de steuntjes van de grootste nissen, links en rechts van de ingang (4). Hebben hier ooit beelden op gestaan? Voorlopig is daar geen bewijs voor.

Vogels zonder poten

Vlak achter de deuren staat een stenen wijwatervat (1) ter beschikking van de gelovigen. Het reinigende water speelt ook een rol bij wat je eenmaal binnen rechts aantreft: een **katafalk** (= sokkel voor een doodskist) en even verderop een doopvont. Het zegenen van een kist gebeurt met wijwater en kwispel en bij het doopsel van een kindje hoort natuurlijk ook water.

In het dodenmemoriaal toont een grote grijze **grafsteen** (2) het adellijke echtpaar Wouter van der Gracht, heer van Maelstede (†1593) en zijn vrouw Elisabeth van Vlierden (†1613). Wouter was burgemeester van Kortrijk van 1588 tot 1590. Hij droeg een hoge eretitel: kamerheer van aartshertog Matthias van Oostenrijk. Hij wordt als ridder afgebeeld in een harnas, met een zwaard en aan zijn voeten een helm en handschoenen. Bij de dame zie je een kostbaar lang kleed, mantel en kapsel.

Beiden dragen om de hals een pijpenkraag, toen in de mode. Gezien de rijen wapenschilden waren dit mensen met veel bezittingen en titels. In het midden bevindt zich het van der Gracht familiewapen, voorzien van een keper en drie merletten, dat zijn heraldische vogeltjes zonder snavel en zonder poten. Het lange opschrift onderaan maakt duidelijk dat ook twee kinderen van het echtpaar, Wouter en Anna, bij de ouders begraven lagen. Ze stierven 'op huwbare leeftijd' in 1623. Nadien zetten de twee overgebleven dochters het adellijke geslacht verder. Deze grafsteen werd in 1958 teruggevonden onder de vloer van het hoogkoor.

Vind je op de andere grafstenen in deze ruimte onder meer

de data 1446, 1659, 1752?

Een opschrift I.N.R.I. (= *Jesus Nazareus Rex Iudaeorum* = Jezus van Nazareth Koning der Joden)?

En de naam van begijntje Maria Magdalena de Groote? En enkele griezelige schedels?

Ook Christus komt hier in beeld, op een geborduurd **antependium** (= bekleding van een altaar) uit 1644 (3).

Hij bevindt zich in wat men noemt de 'mystieke wijnpers'.

Gebukt onder een groot kruis staat hij met zijn blote voeten in een bak vol druiven. Vooraan zit een gleufje om vloeistof af te tappen. Deze scène toont hoe het bloed van de lijdende Christus overeenkomt met de wijn van de eucharistieviering.

KAREL VAN MANDER
1548-1606.

Vrouw zonder hoofd

Er vloeit nog meer bloed.

Dit keer in de omgeving van de heilige martelares **Catharina van Alexandrië**.

Omwille van haar geloof werd ze vastgebonden en gepijnigd op een wiel met spijkers totdat een bliksemschicht ('hemels vuur') dit tuig vernietigde. Daarop besloot de Romeinse keizer haar te laten onthoofden en deze scène schilderde **Karel van Mander** (1548-1606).

Van Mander, geboren in Meulebeke, maakte het kunstwerk in 1582 op bestelling van de Kortrijkse linnenwevers. Hij signeerde en dateerde zijn paneel onderaan links op een liggend schild. De schilder was net terug van een reis naar Italië en probeerde met effecten in licht en donker de dramatische scène weer te geven.

In 1604 verwierf hij bekendheid als auteur van het *Schilder-Boeck*, waarin hij gedetailleerde instructies gaf over nieuwe schilder-technieken en mythologische thema's.

Bovendien zijn hier unieke biografieën in te lezen van kunstenaars uit zijn tijd. Van Mander woonde toen al in de Noordelijke Nederlanden op de vlucht voor het geweld van de godsdienstoorlogen.

Wist je dat deze Vlaming in zijn atelier in Haarlem het schilderen naar naaktmodel introduceerde? Dat was in de Nederlanden niet eerder vertoond.

Eligius vereert Martinus

De oude doopkapel bevindt zich halverwege de zuidelijke zijbeuk. De twee bustes die toekijken op de 18e-eeuwse **doopvont in rood marmer** stellen **Sint-Maarten en Sint-Elooi** (1) voor. Ze voeren ons terug naar het ontstaan van de Sint-Maartenskerk. Volgens de overlevering was het Sint-Elooi of Eligius die omstreeks 650 deze bidplaats stichtte en ze opdroeg aan de bisschop van Tours, Sint-Maarten (†397).

Eligius (†660) leefde dus zo'n 300 jaar later dan Martinus. Of het jaar 650 effectief de start inhield van de kerk, laten we in het midden. In de funderingen zijn romaanse resten verwerkt, de eerste vermelding op schrift dateert uit 1027 en in 1650 vierden de gelovigen het duizendjarige bestaan, in aanwezigheid van de bisschop van Doornik. De relatie tussen Sint-Elooi, Sint-Maarten en Kortrijk wordt duidelijk op het schilderij van **Maarten De Vos** (1532-1603) (2).

Sint-Elooi zit in het midden, gekleed als bisschop. Hij spreekt een bont gezelschap van mannen en vrouwen toe. In zijn linkerhand houdt hij een hamer vast. Daaraan is hij te herkennen als patroonheilige van smeden en metaalbewerkers.

Bekijk ook eens wat achter de troon van Sint-Elooi te zien is: het *Drieluik van Pinksteren* van Bernard de Rijckere. Dit schilderij bevond zich toen al en staat nu nog altijd in deze kerk. Het betekent dat De Vos hier in zekere zin het 16e-eeuwse interieur van de Kortrijkse Sint-Maartenskerk weergeeft.

Om alle verwarring uit te sluiten is onderaan in verzen beschreven dat de *Bisschob... Uut den franschen Lande* [= Sint-Elooi] *Hier Te coorterijc* [= Kortrijk] de kerk van *Sente Marten* heeft *Gheconsacreert* [= ingewijd].

BISDOM EN PAROCHIE

Vanaf de kerstening ressorteerde Kortrijk onder het bisdom Doornik. Dat betekende onder meer dat de contacten in het Frans verliepen. Zoals bekend voerde Napoleon grote bestuurlijke hervormingen door en bracht hij ook verandering in de bisdommen.

Kortrijk verhuisde naar het bisdom Gent dat overeen kwam met de departementen van Schelde en Leie.

Kort daarop, in 1834, liet de kerkelijke overheid het bisdom Brugge samenvallen met de Belgische provincie West-Vlaanderen.

Tot kort voor de Franse Revolutie was Sint-Maartens de enige parochiekerk van Kortrijk. Alle inwoners konden er terecht voor de eucharistievieringen en voor doopsel, biecht, vormsel, huwelijk en begrafenis. Dat betekende dat de pastoors en hun onderpastoors heel veel werk hadden, want zij moesten bovendien vaak op stap om stervenden bij te staan.

Zij bedienden ook een 20-tal zijaltaren in de kerk, bedoeld voor gilden, neringen en broederschappen.

Vanaf 1749 stonden er stoelen in de kerk, wat extra inkomsten opleverde.

Blijde geboorte

Geboorte en stichting, heiligen en engelen... gedurende vele eeuwen is het katholieke geloof gecentraliseerd rond de navolging en verering van Jezus Christus. Wie kon hem beter begrijpen dan zijn moeder?

De aankondiging aan Maria van de geboorte van Jezus door de aartsengel Gabriël staat afgebeeld op een mooi glasraam van hieruit te zien aan de noordzijde (1). Deze zgn.

Annunciatie is een neogotisch pareltje. Je ziet de engel links in een fel oranje mantel en met vleugels op zijn rug. Maria's mantel is blauw. Ze knielt eerbiedig neer en buigt het hoofd, waarboven een duif fladdert. Op de vloer staat een kruik met witte lelies, symbool van zuiverheid en reinheid.

Zoals in elke kerk zie je veel **Mariabeelden**, bijvoorbeeld O.L.V. van de Hazelaar (2), O.L.V. van de Druiventros (3), O.L.V. ter Ringen (4), O.L.V. hulp der Christenen (5).

Elk hebben ze hun eigen verhaal.

De *Drie Wijzen uit het Oosten* vernamen al heel snel, via een fonkelende ster aan de hemel, de geboorte van Christus. Caspar, Melchior en Balthazar staan afgebeeld op het schilderij aan de muur links van de doopvont. Het is een werk van de Antwerpse schilder **Gaspar de Crayer** (1584-1669). Inmiddels was de periode van de godsdienstoorlogen achter de rug en deed de Kerk er alles aan om haar leer te verkondigen. De Spaanse landvoogden en alle kerken en kloosters deden mee. Kunstenaars kregen talloze opdrachten voor religieuze beelden en schilderijen. De Crayer had de leiding over een groot atelier in Brussel,

later in Gent. Naast Maria, het kindje Jezus en de drie koningen met hun giften schilderde hij helemaal rechts iemand die de bezoekers flagrant aanstaart. Dat is zijn zelfportret, als jongeman.

Het werk is ter gelegenheid van een overzichtstentoonstelling in Cassel (Fr.) gedateerd omstreeks 1609-1619. De Crayer wordt in één adem genoemd met Van Dyck en Rubens en zijn werk is aanwezig in heel wat belangrijke, internationale kunstcollecties.

En dus ook in Kortrijk.

Spreeken, spelen en zingen

Nog uit de tijd van de Contrareformatie en besteld in het kader van het aanmoedigen van de kerkelijke leerstellingen dateert de grote houten **preekstoel** (1). Via twee elegante gebogen trappen is een staanplaats bereikbaar, geschikt om de gelovigen toe te spreken. De prediker staat in een acht-kantige kuip die rust op vier gepersonaliseerde engelen. De trappen, het baldakijn en de kuip zijn overvloedig versierd met medaillons, guirlandes, druiventrossen en putti (= engeltjes). Vind je de tiara (= driedledige kroon) met twee sleutels terug (2)?

Dit symbool verwijst naar wie het in de Kerk voor het zeggen heeft: de paus, opvolger van de apostel Petrus. Uitgezonderd de trappen, uit 1805, is de preekstoel een werkstuk uit 1665, te classificeren als pure barok. Vanaf de jaren 1960 raakte de preekstoel in onbruik.

Naast Moeder Maria en de Drie Wijzen stonden de **12 apostelen** heel dicht bij Jezus. Hun beeltenissen in hout, geleverd in 1766 door Nicolas Lecreux, zijn bevestigd aan even veel pilaren. Zeer herkenbaar is bijvoorbeeld Jacobus de Meerdere (3). Hij draagt als pelgrim een mantel met Sint-Jacobsschelpen. Thomas, de timmerman (5), heeft een winkelhaak bij en Andreas staat voor het naar hem genoemde Andreaskruis, in de vorm van een X. De baardloze Johannes (4) houdt een kelk vast, waaruit een slang kronkelt. Deze attributen verwijzen naar een zeldzame legende over Johannes. Op een dag werd hij, om zijn geloof op de proef te stellen, verplicht om een gifbeker te drinken. Twee veroordeelden hadden er al uit gedronken en waren gestorven. Johannes overleefde niet alleen de test, hij wakte ook de twee anderen weer tot leven!

Vraagje: wie van de 12 is geen echte apostel? Dat is Paulus, met het zwaard (6) die de apostel van de heidenen wordt genoemd. Hij staat op een belangrijke plaats, tegenover Petrus. Samen stellen zij de stichters van de christelijke Kerk voor, waarbij Petrus het Joodse element belichaamt en Paulus het niet-Joodse.

Bij het verkondigen van Christus' boodschap hoort ook muziek en gezang. Het **orgel** achterin de kerk dateert uit de 19e eeuw.

Let bij het achteromkijken ook op de dikke, zware zuilen. Die torsen het gewicht van de hoge westertoren. Daarin bevinden zich 49 kerkklokken, die als **beiaard** kunnen bespeeld worden. Samen wegen ze 18.700 kg.

SPOREN VAN EEN RAMP

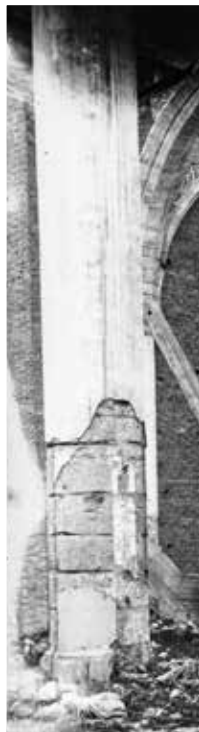
De zuilen waar Petrus en Paulus aan vast zitten, vertonen een vreemd kenmerk. Aan de ene kant bestaan ze uit ruwe steen, de andere kant is veel gladder. De voet van de zuil en de kapitelen bovenaan zijn ook heel verschillend, zowel qua hoogte als qua versieringen. Meer nog, alle zuilen naar het hoogkoor toe zijn vanaf hier anders dan de zuilen naar de ingang toe. Hoe komt dat?

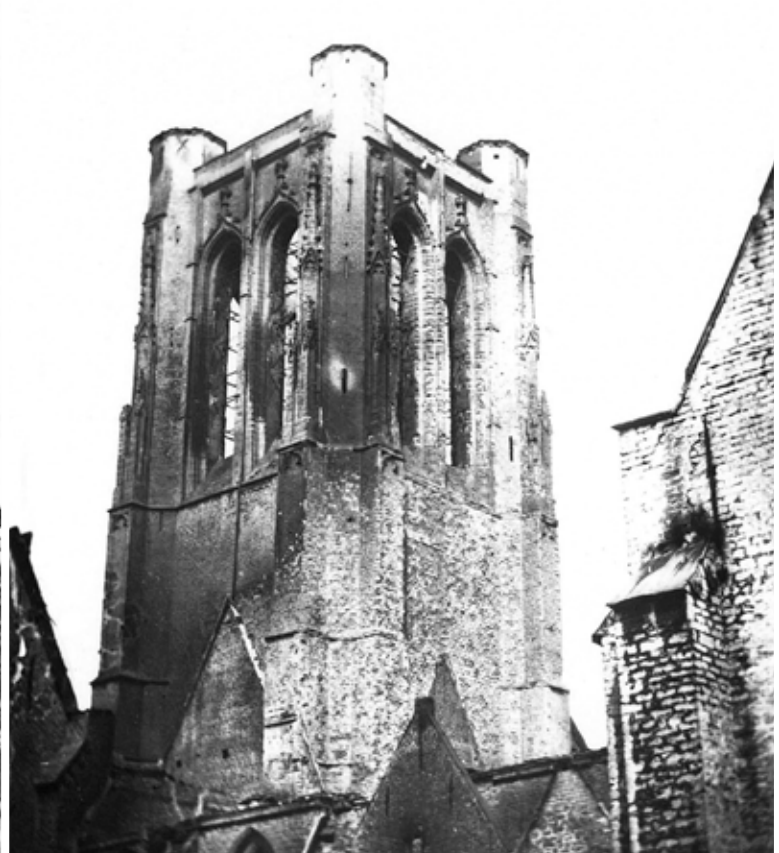
Het verschil is een restant van de heropbouw van de kerk na de ramp van 1862. In de zomer van dat jaar, op 7 augustus, sloeg de bliksem in en vatte het gebouw vuur. Het dak brandde helemaal uit, de klokken stortten naar beneden. De schade was enorm. Er viel één dode. Gelukkig konden heel wat kunstwerken gered worden en als bij wonder bleef de sacramentstoren (*zie verder*) intact.

Bij de heropbouw waren twee verzekeringsmaatschappijen betrokken. Ze namen elk een deel voor hun rekening. Wat kon nog dienen en wat niet? Het werk sleepte tientallen jaren aan. De hele bovenbouw moest vernieuwd worden.

Neogotische glasramen, het orgel, veel ornamenten en muur-schilderingen dateren uit de periode van de wederopbouw.

Het onderscheid tussen oud en nieuw is door de 'dubbele' zuilen goed zichtbaar.

Rijke man op een paard

Op het kruispunt tussen het schip, de dwarsbeuk en het koor heeft een **modern altaar**, ontworpen in 2004 door de Duitse kunstenaar W. Gies, een centrale plaats gekregen. Rechts in de dwarsbeuk hangt de kleurrijke **Sint-Maartenslegende** uit 1632 van de Kortrijkse schilder Jan De Coninck.

Je ziet in het midden Martinus op een zwart paard. Hij is rijkelijk uitgedost en draagt een hoed met hoge pluimen. Eén arm is bloot, de andere bedekt. Op de voorgrond zit naast een keffend hondje een kreupele man die zich moet behelpen met handsteuntjes. Zijn benen zijn blijkbaar verlamd. In zijn omgekeerde hoed ontvangt hij een geldstuk van Sint-Maarten: een aalmoes.

Links van het paard zien we weer een kreupele, dit keer rechtop staand op krukken. Hij houdt verbaasd een (halve) rode mantel vast, een geschenk van Sint-Maarten.

Ook de personages rechts van het paard trekken de aandacht. Een vrouw draagt op haar hoofd een kooi met kippen, een man heeft geslacht gevogelte bij. Zij bereiden zich voor op het Sint-Maartensfeest van 11 november: een aangelegenheid om eens duchtig te eten en te drinken. De nieuwe wijn is immers in de vaten!

De vier medaillons rondom bevatten taferelen uit het leven van Sint-Martinus, bijvoorbeeld wanneer hij een abdij bezoekt.

EEN RODE MANTEL

Niemand staat nu nog stil bij het gebruik van rode verf of kleurstof, maar in het verleden was het een fel begeerd product. In de middeleeuwen werden de wortels van meekrap of mede gebruikt voor het rood verven van lakenstof. Meekrap werd gepoot, de planten stonden op percelen die in bedden verdeeld waren en ze hadden minstens drie jaar nodig om tot wasdom te komen. Ook dierlijke stoffen kwamen in aanmerking. Er werd bijvoorbeeld vaak gewerkt met kermes of Poolse cochenille, een kleurstof afkomstig uit de met eitjes gevulde achterlijfjes van vrouwelijke schildluizen. Gemakkelijk te winnen was dat niet en er ontstond een hele handel rond.

Door de ontdekking van Amerika kwamen nieuwe planten en kleurstoffen binnen bereik. De brazielboom bijvoorbeeld, waar Brazilië zijn naam aan te danken heeft, leverde rood poeder op. In Midden-Amerika kwamen de kolonisten op het spoor van een spectaculair betere variant van de cochenilleluizen, die er gekweekt werden op schijfcactussen. Hun kleurstof werd een veel gevraagd product in Europa, maar Mexico behield lange tijd het monopolie als leverancier. Nog een voordeel: deze kleurstof is eetbaar. Ze zit momenteel nog vaak in snoep, pudding, yoghurt, taart, frisdrank of Campari en in cosmeticaproducten zoals rouge en lippenstift.

Heilige vaten

Als parochiekerk had Sint-Maartens heel wat inkomsten en dat vertaalde zich in fraai vaatwerk in goud en zilver, in gebruik bij de erediensten. Deze rijkdom trok ook mensen met slechte bedoelingen aan. In de nacht van 17 op 18 december 1686 ontvreemdden drie dieven uit de **sacramentstoren** de zgn. heilige vaten waaronder een vierkante zilveren hostiedoos (1). Die staan afgebeeld op een schilderij van Jan Van Moerkercke (2) en zijn nog altijd in bezit van de kerk. Er ontstond heel wat beroering tot kort daarop in een vuile stinkende vijver in Maaltebrugge, vlak bij Gent, de zak met de vaten teruggevonden werd. Hoe was dat mogelijk?

Volgens de legende liep een nietsvermoedende herder met zijn schapen langs het water, waarop de dieren onrustig begonnen te blaten en op hun knieën in het gras neervielen.

Daarop waarschuwde de herder de plaatselijke pastoor en van het één kwam het ander.

Een wonder was geschied. De kostbaarheden konden op Kerstmis terug in de Sint-Maartenskerk gebruikt worden. Op de plaats van de vondst werd een kapel gebouwd. Het water werd op slag helder én geneeskrachtig. De hoofdschuldige, een zekere Pieter Bogaert bijgenaamd Gros Pierre, bleek al ettelijke diefstallen op zijn kerfstok te hebben. Nadat men op de Gentse Korenmarkt zijn rechterhand had afgehakt, werd hij levend verbrand.

Schijfjes brood

De sacramentstoren waaruit in 1686 de kostbaarheden ontvreemd werden staat links in het koor. Het is een uitbundig versierde opbergkast voor hosties. Het exemplaar hier in Kortrijk dateert al uit 1585 – de datum staat er op – en dat is uiterst zeldzaam, want veel sacramentstorens uit die tijd zijn al lang verdwenen. Bovendien heeft deze toren de kerkbrand van 1862 doorstaan. Omstreeks 1580 arriveerden de paters jezuiteten in Kortrijk en zij gaven een boost aan de katholieke leer.

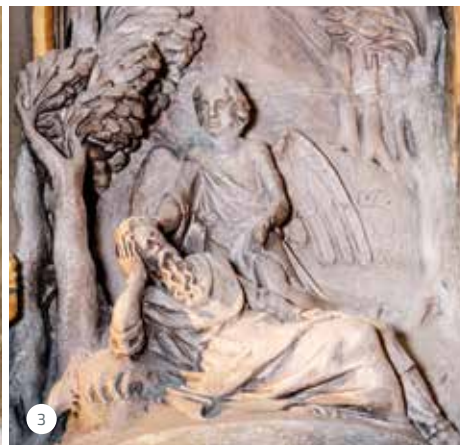
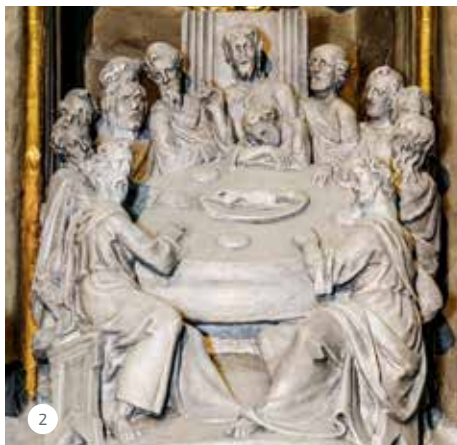
Het draait hier dus om de hosties of gewijde schijfjes brood, die tijdens de communie uitgedeeld worden. Dit ritueel verwijst naar het **Laatste Avondmaal**, waarbij Christus en zijn twaalf apostelen voor de laatste keer samen aan tafel zaten (2). Deze scène staat afgebeeld op het bas-reliëf vooraan boven het deurtje. Het is een tafereel dat in heel veel kerken en abdijen te vinden is.

De baardloze apostel die zijn hoofd tegen Jezus' lichaam vlijt is Johannes. Op de schotel ligt het Paaslam. De miskelk ontbreekt. Christus steekt zijn rechter wijs- en middenvinger omhoog; hij zegent de maaltijd.

Links en rechts van deze scène bevinden zich twee zgn. **prefiguraties** van het Laatste Avondmaal, het delen van brood en wijn. Dat wil zeggen dat bepaalde gebeurtenissen in het Oud Testament voorafspiegelingen zijn van wat later nog zou gebeuren. Het gaat links (1) om de ontmoeting van Abraham en Melchisedek. Ze nuttigden samen brood en wijn nadat Abraham erin geslaagd was zijn neef Lot samen met zijn familie en krijgslieden te bevrijden.

Op het tafereel rechts (3) verschijnt een engel aan de slapende profeet Elia. Die had zich uit neerslachtigheid teruggetrokken in de woestijn om er te sterven. De engel wekt hem en zet hem aan tot eten en drinken. Zo overleeft Elia zijn depressie.

De hostie aanbieden aan de gelovigen gebeurde vroeger aan de **communiebank**. Je zat geknield op de bank en de priester diende de hostie toe op de tong. Het ritueel liet niet toe dat een leek het schijfje brood zelf met de hand zou aanraken. Rechts vooraan is nog een gedeelte van de 19e-eeuwse communiebank aanwezig.

VLAAMISCHE
SCHOOL 17de eeuw

Een dood lichaam

Achteraan het centrale hoogkoor trekt een reuzegroot schilderij de aandacht. Het is een **Kruisafneming van Christus**, geschilderd omstreeks 1644 en toegeschreven aan de Antwerpenaar Jan Ykens. De dramatische gelaatsuitdrukkingen, felle lichtcontrasten en rijke drapering maken het tot een typisch barok kunstwerk.

De opstelling van de personages doet denken aan het gelijknamige schilderij van Rubens in de Antwerpse O.L.Vrouwekerk. Dit werk hangt hier nog maar sinds 1967. Het is afkomstig uit het voormalige kapucinessenklooster van Kortrijk. Net voor dit schilderij staat sinds 1968 een tweede orgel.

Jozef van Arimathea, Nicodemus en een knecht hebben het lichaam van het kruis losgemaakt en er de lijkwade onder geschoven. Johannes, in het rood, torst het gewicht, terwijl

de voeten tot op de schouder van Maria-Magdalena glijden. Maria met gevouwen handen kijkt op naar het dode lichaam van haar zoon. Links een kapucijn in aanbidding, rechts een kapucines en een engeltje met doornenkroon. Enkele van deze figuren zijn ook aanwezig bij het tafereel van de graflegging van Christus, te zien in het **Kelderke Gods**, een beeldengroep uit 1894. Johannes staat op het punt om met een spons het lichaam te reinigen. Maria-Magdalena houdt gedienschtig een teil met water vast.

Jozef van Arimathea knielt neer. Hij wist bij Pilatus de vrijgave van het lichaam te bekomen en volgens de legende was hij het die in een kelk, de Heilige Graal, het bloed van Christus heeft opgevangen. Het personage rechts is Nicodemus, een Joodse rechtsgeleerde. Hij houdt een toorts vast en brengt in een kruik geurige olie mee om het lichaam te balsemen.

Vurige tongen

Na het lijden en de dood van Christus stopt het verhaal niet. Op Pasen volgt de verrijzenis, veertig dagen nadien Hemelvaart en nog eens tien dagen later het feest van Pinksteren of Sinksen. Deze laatste feestdag staat afgebeeld op de triptiek van Bernard De Rijckere uit 1587, te bezichtigen in de afgesloten kapel.

Met dit laatste kunstwerk komen we opnieuw terecht in de periode kort na de aankomst van de jezuiten in

Kortrijk en gekenmerkt door een heropflakking van het katholieke geloof. In het centrale deel staan en zitten de twaalf apostelen rond Maria. De man die hier het voortouw neemt is Petrus met een grote sleutel in zijn hand. Hij wordt beschouwd als de stichter van de Kerk als instituut en staat in de voorlinie om de leer van Christus overal uit te dragen. Van bovenaf inspireert de heilige geest, in de vorm van een duif, alle aanwezigen. Het vuur van het geloof daalt neer op de hoofden.

Hoog in de toren

Na het verlaten van de kerk stap je nu naar rechts.

Je ziet een **klein deurtje** dat toegang verleent naar de klokkentoren en de beiaard. De draaitrap heeft 246 treden. Met een gids kan je naar boven. Je krijgt er een prachtig uitzicht over de Grote Markt en over de stad. Het uurwerk is van dichtbij ook heel indrukwekkend. Onderweg op de trappen vind je in een zijruimte een merkwaardig houten molenrad, meer bepaald een **tredlier**.

Dit toestel werd gebruikt om na de brand van 1862 de kerktoeren herop te bouwen. Via een hijsstelsel, aangedreven door mensen die door er in te lopen het rad in beweging brachten, konden ladingen stenen en ander materiaal naar boven gehaald worden. Het rad is na de werkzaamheden blijven staan en intussen erg vermolmd. Het is een curiosum dat herinnert aan een tijdperk zonder elektriciteit.

BEROEMD IN CALCUTTA

Vlakbij de kerk staat sinds 1996 een bronzen standbeeld van de Kortrijkse jezuïet, monseigneur **Paul Goethals** (1832-1901). Het is vervaardigd door Jef Claerhout uit Tielt.

Paul Goethals was de neef van de eerste Kortrijkse burgemeester, Antoine Goethals. Hij vertrok in 1878 als missionaris naar India en kreeg het voor elkaar om, ver van huis, de eerste aartsbisschop van Calcutta te worden.

In India wordt hij als één van de grote figuren van de ontwikkeling van de katholieke kerk beschouwd. Hij ligt begraven in de kathedraal van Calcutta. Er bestaat in India nog altijd een *Goethals Memorial School*, zijn collectie waardevolle boeken is bewaard gebleven in de *Goethals Indian Library* en onlangs, in 2000, ging met Belgische hulp het *Goethals Medical Health Center* van start.

GEEN ETEN OP HET KERKHOF

Het pleintje naast de kerk, in de schaduw van enkele grote bomen, heet momenteel het **Sint-Maartenskerkhof**. Je vindt er onder meer een rechtstreekse toegang naar het begijnhof. In het grote gebouw achteraan het plein, de Oude Dekenij, woonde tot 1967 de deken van Kortrijk.

Minder bekend is dat zich op deze plaats het wonderlijke verhaal van Mijnkyn van Kortrijk afspeelde. Zij leed aan een merkwaardige vorm van anorexia. Van februari 1445 tot oktober 1448, dus bijna drie en een half jaar lang, woonde Mijnkyn hier vlakbij de kerk. Ze at niets meer dan de dagelijkse hostie, die de priester haar toediende. Het mirakel dat ze toch in leven bleef, raakte bekend tot ver buiten de stad en er kwam een devotie op gang. Maar na een officieel onderzoek besloot de overheid in te grijpen. Mijnkyn, intussen nog enkel vel over been, werd weggebracht.

De magerzucht van Mijnkyn staat in schril contrast met het **Sint-Maartensfeest**, dat van oudsher elk jaar op 11 november gevierd werd met veel eten en drinken. Wafels stonden steevast op het menu. In volksliedjes is er eveneens sprake van 'grote brokken' wittebrood en van het eten van 'uwen buik vol' rijst- of zoete pap. Kinderen bedelden om snoepgoed of kregen cadeautjes. Ze gingen zingend op stap met een uitgeholde suikerbiet, voorzien van een kaars. Bovendien werden alle ambtenaren en stadsbedienden die dag op wijn getrakteerd. De nieuwe wijn moest immers geproefd worden.

WIST JE DAT

er al enkele jaren slechtvalken in de Sint-Maartenstoren huizen?

Je kan hun doen en laten volgen op:
www.youtube.com/stadkortrijk

**Meer info over de
Sint-Maartenskerk:
www.sintmaartenkortrijk.be**

**Voor gidsbeurten of andere
toeristische info:
www.toerismekortrijk.be**

Colofon

Tekst: Greet Verschatse

Foto's: Kattoo Hillewaere - David Barbe - beeldbank Stad Kortrijk

Vormgeving: Connie Janssens - Yves Debaes

Geraadpleegde werken:

- Ph. DESPRIET, 2000 jaar Kortrijk, 1990.
 - B. DEWILDE en J.-P. VIERSTRAETE, Gids voor Groot-Kortrijk, 1982.
 - Gids voor Vlaanderen, 2007.
 - Handboeken iconografie.
 - IOEV: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/59787>
 - De Leiegouw, De Sint-Maartenskerk van Kortrijk, themanummer 1988.
 - K. MADDENS e.a. Geschiedenis van Kortrijk, 1990.
 - Virtuele kerkgids Sint-Maartenskerk Kortrijk:
www.sintmaartenkortrijk.be
- Uitgave:** Herdruk 2021
- Verantwoordelijke uitgever:** Ruth Vandenberghe,
Grote Markt 54, 8500 Kortrijk

